

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

¹G.Sanaqulova,
²D.Kushanova

¹tarbiyachi, Samarqand viloyati Kattaqo'rg'on tumani 16-DMTT tarbiyachisi
Tel.:998336697804 E-mail:gulnoza89@mail.ru

²tarbiyachi, Samarqand viloyati Bulung'ur tumani 1-DMTT tarbiyachisi
Tel.:9989 915431686 E-mail:dilnoza86@gmail.com

“INKLYUZIV TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH.”

Annotatsiya: Mazkur maqolada erta yoshdagi bolalarni parvarish qilish va ta'limning muqobil va innovatsion modellari yoritilgan.

Аннотация: В данной статье рассматриваются альтернативные и инновационные модели воспитания и образования детей младшего возраста.

Annotation: This article covers alternative and innovative models of early childhood care and education.

Kalit so'zlar Innovatsiya, bilim, ta'lim, unicef, jismoniy, aqliy, ijtimoiy xususiyatlari, madaniy kontekstlari.

Ключевые слова Инновации, знания, образование, ЮНИСЕФ, физические, психические, социальные характеристики, культурные контексты.

Key words Innovation, knowledge, education, UNICEF, physical, mental, social characteristics, cultural contexts.

Hukumat O'zbekistonda alohida ta'limga muhtoj bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limni rivojlantirishga qaratilgan hujjatlarni tasdiqladi. Jumladan, umumta'lim maktablarida alohida ta'limga muhtoj bo'lgan bolalar uchun boshlang'ich tayanch korreksion sinflarni ochish tartiblari belgilandi.

12 oktabr kuni Vazirlar Mahkamasi alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limni rivojlantirishga oid bir qator normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqladi.

Hujjat prezidentning 2020 yil 13 oktabrdagi «Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qaroriga muvofiq ishlab chiqilgan.

2020–2025 yillarda xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasiga O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini takomillashtirish hamda ularga ko'rsatiladigan ta'lim xizmatlari sifatini yaxshilash bo'yicha quyidagi asosiy ustuvor vazifalarni nazarda tutadi:

alohida ta'limga muhtoj bolalar o'qiydigan ta'lim muassasalari binolariga qo'yiladigan talablarni ishlab chiqish va tasdiqlash;

ushbu ta'lim muassasalarini zarur adabiyotlar, o'quv qurollari, turli kasblar bo'yicha o'qitish uchun moddiy-texnik baza va jihozlar bilan ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish;

inklyuziv ta'lim tizimini tashkil etish, ta'lim muassasalarini maxsus asbob-uskunalar bilan (yuk ko'tarish moslamalari, panduslar, panjara va boshqalar), shuningdek, tegishli xodimlar bilan ta'minlash (maxsus o'qituvchilar, bolalarni psixologik-pedagogik nazorat qilish bo'yicha mutaxassislar);

alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalarning moslashuvi va integratsiyalashuvi uchun maktab-internatlarni maxsus jihozlar bilan bosqichma-bosqich ta'minlash va boshqalar.

Qaror bilan umumiy ta'lim muassasalarida alohida ta'limga muhtoj bolalarni inklyuziv o'qitish to'g'risidagi nizom tasdiqlandi. U quyidagilarni nazarda tutadi:

inklyuziv ta'limning maqsad va vazifalari;

maktablarda inklyuziv ta'lim va boshlang'ich tuzatish sinflarini tashkil etish tartibi va alohida ta'limga muhtoj bolalar uchun o'quv jarayoni;

bolalarni inklyuziv ta'lim va boshlang'ich asosiy tuzatish sinflariga qabul qilish tartibi;

inklyuziv ta'lim va boshlang'ich asosiy tuzatish sinflarida ta'lim sifatini nazorat qilish va boshqarish bo'yicha chora-tadbirlar.

Bundan tashqari:

jismoniy, aqliy, hissiy yoki aqliy nuqsonli bolalar uchun ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari;

sanatoriy-kurort tipidagi ixtisoslashtirilgan ta'lim davlat muassasalari;

jismoniy, aqliy, sezgi yoki aqliy nuqsonli bolalar, shuningdek, uzoq muddatli davolanishga muhtoj bolalar uchun yakka tartibda uyda ta'lim olish tartibi to'g'risidagi nizom ham tasdiqlandi.

Boshlang'ich maktabga rasmiy kirishdan bir yil oldin maktabgacha ta'lim muassasalarida ishtirok etish darajasi ta'sirchan 72% ni tashkil etadi, bunda mintaqaviy va gender nomutanosibligi past. Bu yaqinda qabul qilingan "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonun (2019-yil) bilan mustahkamlangan, davlatning majburiy bepul maktabgacha ta'limni ta'minlashga bo'lgan qat'iy intilishidan dalolatdir. Shu bilan birga, davlatning namunali majburiyatidan kelib chiqib, maktabgacha ta'lim muassasalariga davomatni besh yoshga yetkazish bo'yicha keyingi ishlarni amalga oshirish talab etiladi.

MICS (2022) ma'lumotlariga ko'ra, 36-59 oylik bolalarning 46 foizi maktabgacha ta'lim muassasalariga boradi.

Quyidagi sabablarga ko'ra maktabgacha ta'limga (3-4 yil) davomat tengsizligi bilan bog'liq tenglik muammolari hali ham mavjud:

Jins (51% o'g'il bolalar va 41% qizlar)

Shahar aholisi 51% va qishloq aholisi 42%

Uy xo'jaliklarining boyligi: eng boylarning 55% va eng kambag'allarning 29%.

UNICEF 2019-yil 14-dekabrda Senat tomonidan ma'qullangan O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim to'g'risida"gi qonuniga o'z hissasini qo'shdi.

Asosiy natijalar:

Hukumatning SDG 4.2 (bir yillik maktabgacha ta'lim) bo'yicha majburiyati.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida xususiy xizmatlar ko'rsatish sohasida tan olish, tartibga solish va hamkorlik qilish

O'zbekiston ijtimoiy sektorida birinchi muvaffaqiyatli PPP; maktabgacha ta'lim muassasalariga kirish va ularni qamrab olishni kengaytirish.

Xalqaro moliya institutlari (Jahon banki va ITB) PPP modelidan foydalangan holda maktabgacha ta'lim muassasalariga sarmoya kiritmoqda.

Erta yoshdagi bolalarni parvarish qilish va ta'limning muqobil va innovatsion modellari (ECCE)

Asosiy natijalar:

MTV 6200 nafar bolani qamrab oluvchi mobil avtobuslar (65 ta IZUZU maktabgacha ta'lim muassasasi) bilan muqobil modellarni kengaytirmoqda.

MTV Jahon banki va GPE tomonidan moliyalashtirilgan Erta bolalik ta'limi loyihasi (2019-2024) doirasida Samarqand va Namangan viloyatidagi jami 600 nafar bolani qamrab olgan 40 ta o'yin guruhida muqobil modellarni kengaytirmoqda.

UNICEF Yevropa Ittifoqining moliyalashtirish va ko'magida 2022-2023-yillarda Surxondaryo viloyatining kamida 10 ta manzilida ko'p dasturli til inklyuziv

ta'limni ta'minlash uchun maktabgacha ta'lim muassasalarining muqobil modellarini kengaytirmoqda.

Islom taraqqiyot banki (ISDB) 2023-2026 yillarda MTVga 50 ta qo'shimcha joyda muqobil maktabgacha ta'lim muassasalarini kengaytirishga yordam beradi.

2018 yildan hozirgi kunga qadar UNICEF hukumatni erta yoshdagi ta'limni qo'llab-quvvatlash uchun deyarli 2 million dollar sarmoya kiritdi.

Ushbu investitsiyalar natijasida yangi qonunlar, milliy siyosat va rejalar, ma'lumotlarni yig'ish va sifatni ta'minlash mexanizmlari paydo bo'ldi. UNICEF, shuningdek, erta bolalar ta'limining o'quv dasturini, erta ta'limni rivojlantirish standartlarini va o'qituvchilar malakasini oshirishni qayta ko'rib chiqish orqali erta yoshdagi ta'lim sifatini qo'llab-quvvatladi. Muqobil modellarni joriy etish, bolalar, ot-onalar va o'qituvchilarga mo'ljallangan raqamli yechimlarni yanada tatbiq etish orqali xizmatlar ko'rsatish kengaytirildi.

Ushbu ko'mak natijasida hukumat 2022-yil boshiga qadar 3 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan 2 millionga yaqin bolani sifatli maktabgacha ta'lim bilan ta'minlashga muvaffaq bo'ldi.

Shunday qilib hozirgi kunda bolalar bog'chasida didaktik o'yinlarni ham tashkil etib kelsak bo'ladi.

Didaktik o'yinlar ichida bolalar bog'chasi - Bu, ehtimol, ta'limning eng muhim vositalaridan biridir. Axir, o'ynab, bola o'rganadi va shuning uchun rivojlanadi. Bolalar didaktik o'yinlari bolani diversifikatsiya qilishning asosiy vositasidir, o'yin umuman shaxsning asosiy fazilatlarini tarbiyalashga yordam beradi.

Bolalar didaktik o'yinlari hissiyotlarni rivojlantiring, chunki atrofimizdagi dunyoni to'liq anglash uchun bola uni his qilishi va idrok qilishi kerak. Didaktik o'yinlar bolalar nutqini rivojlantirishga katta e'tibor beradi. O'yinda bola so'z boyligini boyitadi, ham faol, ham passiv, tovushlarni va butun so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishni, jumalarni tuzishni, o'z fikrlarini aniq ifoda etishni o'rganadi.

Didaktik o'yinlar nima?

Didaktik o'yinlar uchta toifaga bo'linadi.

Stol o'yinlari

buyumlar bilan o'yinlar (tabiiy materiallar, o'yinchoqlar),
so'z o'yinlari yoki so'z o'yinlari.

Stol va bosma o'yinlar bolalar va ko'plab kattalar uchun qiziqarli vaqt. Ular juda xilma-xildir: bularning barchaga ma'lum bo'lgan juftlashtirilgan rasmlar, turli xil lotto va domino. Shunday qilib, turli xil rasmlar to'plamiga ega bo'lib, siz bolalaringiz bilan turli xil o'yinlarni tashkil qilishingiz mumkin: "Er-xotinni tanlang", "O'rmonda o'sgan narsalar (bog', bog')"? " "Qaysi rasm yashiringan?", Rasmlar, rasmlardan hikoyalar bilan jumboqlarni tuzish. Asosiysi, bunday o'yinlarni o'zingiz ixtiro qilishingiz va o'zingiz qilishingiz mumkin!

Ob'ektlar bilan o'yinlarda ham o'yinchoqlar, ham real narsalar ishlatiladi. O'yin paytida bolalar ob'ektlarning xususiyatlarini o'rganadilar, taqqoslashni o'rganadilar va ularning o'xshashliklari yoki farqlarini aniqlaydilar. Ushbu o'yinlar juda qimmatlidir, chunki bolalarda ular ob'ektlarning turli xil xususiyatlari, ularning belgilari: rangi, shakli, sifati bilan tanishadilar. Bolalar uchun vazifalar qo'yiladi: taqqoslash,

tasniflash, ketma-ketlikni oʻrnatish. Bola oʻyinni etarlicha oʻzlashtirganida, uning qoidalari murakkablashadi. Tabiiy materialdan (oʻsimlik urugʻlari, barglari, gullari, toshboʻron, qobiq) "kimning bolalari bu?", "Daraxt kimning bargidir?", "Toshning naqshlari" va hokazo oʻyinlarda foydalanish mumkin.

Internet resurslari

<https://begemottic.ru/uz/computer/didactic-games-in-kindergarten-didactic-games.html>

<https://uz.wikipedia.org/wiki/Didaktika>

<https://optolov.ru/uz/potolok-i-potolochnye-pokrytiya/didakticheskie-igry-v-detskom-sadu-metodika-organizacii-didakticheskikh.html>

<https://lex.uz/uz/>